

ЯКІСТЬ ОСВІТИ

УДК 378.14

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.3.2.18>

Т. В. ЗУБЕХІНА

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри економіки та туризму,
Академія рекреаційних технологій і права,
м. Луцьк, Україна*

Електронна пошта: tatius88@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9929-4405>

В. К. ТЕРЛЕЦЬКИЙ

*кандидат біологічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та туризму,
Академія рекреаційних технологій і права,
м. Луцьк, Україна*

Електронна пошта: flipter@rambler.ru

<https://orcid.org/0000-0002-4585-6617>

Н. В. ОЛЬХОВА-МАРЧУК

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри економіки та туризму,
Академія рекреаційних технологій і права,
м. Луцьк, Україна*

Електронна пошта: sirius_2010@inbox.ru

<https://orcid.org/0000-0001-7656-6666>

В. В. КУШНІР

*старший викладач кафедри економіки та туризму
Академія рекреаційних технологій і права,
м. Луцьк, Україна*

Електронна пошта: kushavv@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-1425-1025>

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ТУРИЗМУ ЗАСОБАМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У статті розкриваються особливості підготовки майбутніх фахівців сфери туризму засобами дистанційного навчання. Встановлено, що сьогодні дистанційне навчання є одним із ключових напрямів оновлення усіх ланок системи освіти України.

Доведено необхідність використання дистанційного навчання у роботі закладів вищої освіти (ЗВО) за сучасних умов. Встановлено, що дистанційне навчання є перспективною формою підготовки майбутніх фахівців сфери туризму.

Визначено, що дистанційне навчання є цілеспрямованим процесом взаємодії викладача і студента, який здійснюється на відстані, де провідними засобами є інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), зміст якого полягає у формуванні професійних знань, умінь і навичок у майбутніх фахівців сфери туризму.

Названо найпоширеніші засоби дистанційного навчання, такі як: електронний підручник; електронний довідник; комп'ютерні моделі та тренажери, а також конструктори; електронна дошка; комп'ютерні навчальні програми; комп'ютерні тестові системи та ін. Виділено форми організації занять, які найчастіше використовують у процесі підготовки майбутніх фахівців сфери туризму засобами дистанційного навчання, зокрема: чат-заняття,

веб-заняття, телеконференції. Визначено найпопулярніші системи дистанційного навчання, які використовують у ЗВО. З'ясовано, що найбільший інтерес серед таких систем представляє програмно-інструментальна платформа дистанційного навчання Moodle.

Охарактеризовано основні переваги та недоліки дистанційного навчання у процесі підготовки фахівців сфери туризму за сучасних умов.

Зроблено висновок, що сьогодні дистанційне навчання не достатньо швидко впроваджується в освітній процес ЗВО України, зокрема тих, які здійснюють підготовку фахівців сфери туризму. Проаналізовано основні причини гальмування цього процесу. ЗВО України повинні вивчати і використовувати успішний світовий досвід використання дистанційного навчання, яке має низку переваг над традиційним.

Ключові слова: дистанційне навчання, туризм, підготовка фахівців, заклад вищої освіти, інформаційно-комунікаційні технології.

Поставлення проблеми. Розвиток туризму в Україні зумовлює необхідність створення галузевої системи підготовки та підвищення кваліфікації відповідних кадрів. Сучасний стан розвитку суспільства потребує фахівців, здатних швидко пристосовуватися до нестабільних умов, реагувати на швидкі зміни технологій, обробляти велику кількість інформації за короткий проміжок часу, постійно підвищувати свій професійний рівень. Саме з погляду на перспективи розвитку держави та забезпечення її конкурентоздатності на ринку освітніх послуг в освітній процес дедалі більше впроваджується дистанційне навчання [Скібіцький 2020 : 251].

Дистанційне навчання є новою організацією освітнього процесу, що базується на принципах самостійного навчання студента, використання сучасних ІКТ, зручності, доступності та відкритості. Сьогодні сучасні ІКТ посідають важливе місце у суспільстві. Їх стрімкий розвиток сприяє модернізації сучасної системи освіти.

З огляду на вищезазначене можна стверджувати, що сьогодні питання повноцінного впровадження дистанційного навчання в освітній процес ЗВО є особливо актуальним.

Аналіз попередніх досліджень. Питання підготовки фахівців сфери туризму вивчають такі вітчизняні вчені, як В. Лозовецька, В. Федорченко, Н. Фоменко, Г. Цехмістрова та ін.

Аналіз досліджень і публікацій показав, що проблема застосування дистанційного навчання в освітньому процесі висвітлена у працях таких науковців, як В. Биков, Н. Кононец, В. Кухаренко, О. Муковіз, В. Олійник, П. Резько, Ю. Пасічник, А. Хуторський та ін.

Необхідність вивчення означеної проблеми зумовлена відсутністю ґрунтовних досліджень, присвячених питанням упровадження засобів дистанційного навчання у систему підготовки фахівців сфери туризму.

Мета статті – дослідити особливості використання засобів дистанційного навчання у процесі підготовки фахівців сфери туризму.

Виклад основного матеріалу. Застосування дистанційного навчання є одним зі стратегічних напрямів розвитку та реформування системи освіти України [Про затвердження]. Сьогодні дистанційне навчання дедалі активніше впроваджується в освітній процес ЗВО, які здійснюють підготовку фахівців різних галузей людської діяльності, зокрема фахівців сфери туризму.

З'ясуємо сутність поняття «дистанційне навчання». Основні засади організації та запровадження дистанційного навчання визначає Положення про дистанційне навчання, затверджене наказом МОН України від 25 квітня 2013 р. № 466 [Про затвердження]. Відповідно до цього Положення дистанційне навчання – це «індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, котрий відбувається переважно за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [Про затвердження].

І. Грищенко під дистанційним навчанням розуміє індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, що відбувається переважно за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та ІКТ [Грищенко 2010].

Учена Н. Кононец дистанційне навчання розглядає як форму ресурсно-орієнтованого навчання студентів, і розуміє під цим поняттям різновид відкритого навчання з використанням ІКТ, які забезпечують інтерактивну

взаємодію викладачів і студентів на різних етапах навчання і самостійну роботу останніх із матеріалами інформаційної мережі [Кононець 2016].

У контексті нашого дослідження дистанційне навчання визначаємо як цілеспрямований процес взаємодії викладача і студента, котрий здійснюється на відстані, де провідними засобами є ІКТ, зміст якого полягає у формуванні професійних знань, умінь і навичок у майбутніх фахівців сфери туризму.

Основними цілями дистанційного навчання є: стимулювання інтелектуальної активності студентів, а також залучення їх у відбір, опрацювання й організацію дидактичного матеріалу; посилення мотивації, що досягається шляхом чіткого визначення цінностей і внутрішніх причин, які спонукають вчитися; розвиток навичок навчання і самонавчання, які забезпечують розширення і поглиблення навчальних технологій і методів (прийомів) [Липчанський 2015].

Як стверджує М. Чепелевська: «Дистанційне навчання відрізняється від інших форм навчання швидкістю, доступністю, інтерактивністю та системою управління пізнавальною діяльністю здобувачів вищої освіти» [Чепелевська 2020 : 79].

Упровадження дистанційного навчання в освітній процес ЗВО – це закономірний етап розвитку й адаптації освіти до сучасних умов. Варто зазначити, що до 2020 року дистанційне навчання досить повільними темпами впроваджувалось в освітній процес ЗВО України. Пандемія COVID-19 призвела до суттєвих змін у сфері освіти. Так, ЗВО почали активніше впроваджувати дистанційне навчання із використанням різних веб-серверів, платформ, ресурсів і соціальних мереж.

Слід зазначити, що під час використання дистанційного навчання у ЗВО змінюються функції викладача. Він стає наставником-консультантом, який координує процес навчання, постійно вдосконалюючи власні курси і навички. Викладач допомагає студентам у їхньому професійному самовизначенні. Діяльність студента змінюється у напрямі від одержання знань до їх пошуку.

У дистанційному навчанні виділяють три основні технології, а саме: кейс-технологію; телевізійно-супутникову технологію; мере-

жеву технологію. Кейс-технологія була створена першою та працює за принципом модульності. Такий принцип дає можливість поєднати потреби та можливості освітніх стандартів із вимогами студентів. Телевізійно-супутникову технологію витісняє інтернет-технологія (мережева технологія) і технологія дистанційної освіти [Скібіцький 2020 : 254].

Найпоширенішими засобами дистанційного навчання є: електронний підручник; електронний довідник; комп'ютерні моделі та тренажери, а також конструктори; електронна дошка; комп'ютерні навчальні програми; комп'ютерні тестові системи тощо.

Ключову роль у дистанційному навчанні відіграє електронний підручник, який складається так, щоб максимально активізувати процес пізнання і навчити студентів працювати самостійно. Для цього навчальний матеріал у підручнику викладений таким чином, щоб бути зрозумілим без звернення до інших джерел, а наприкінці кожного модуля пропонуються питання, ключові терміни, контрольні тести тощо. У кінці підручника подані відповіді на типові питання, однак на частину питань відповідей немає, щоб студент знайшов їх самостійно. Слухачі обговорюють загальні проблеми курсу в режимі активного діалогу з викладачем [Скібіцький 2020 : 256].

Серед форм організації занять, які найчастіше використовують у процесі дистанційного навчання майбутніх фахівців сфери туризму, можна виділити:

- чат-заняття, що проводяться синхронно з використанням чат-технологій, які передбачають одночасний доступ до чату всіх учасників;
- веб-заняття (дистанційні уроки, конференції, семінари, ділові ігри, лабораторні роботи, практикуми й інші форм заняття, проведених за допомогою засобів телекомунікацій та інших можливостей мережі Інтернет);
- телеконференції, що проводяться із використанням електронної пошти, на яку висилають матеріали учасникам дистанційного навчання [Корбут].

Найпопулярнішими системами дистанційного навчання, які використовують у ЗВО, є: Moodle; Zoom; Ms Teams; LotusLearningSpace; BlackboardLearningSystem; REDCLASS; Prometheus; e-University та ін.

Від вибору системи суттєво залежать характер та ефективність навчання майбутніх фахівців сфери туризму. Сьогодні найбільший інтерес серед таких систем становить програмно-інструментальна платформа дистанційного навчання Moodle. Аббревіатура MOODLE пов'язана з виразом: Modular ObjectOriented Dynamik Learning Environment – модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище, що дозволяє будь-кому дистанційно, за допомогою мережі Інтернет, оволодіти навчальним матеріалом і самому створювати дистанційні курси та проводити навчання на відстані [Вишнівський 2014].

Система MOODLE спеціально розроблена для створення викладачами якісних онлайн-курсів. Вона надає широкі можливості для розміщення навчальних матеріалів. Використання електронного навчального середовища Moodle дозволяє зберігати індивідуальний підхід до освітнього процесу й організувати групову діяльність студентів за допомогою чатів, форумів та інших комунікативних складових системи [Скібіцький 2020 : 255–256].

На нашу думку, дистанційне навчання має низку переваг порівняно із традиційним. Серед основних переваг можна виділити:

- доступність інформації;
- індивідуальний підхід;
- зручна система консультування;
- можливість навчатися у будь-якому місці й у будь-який час
- збільшення вільного часу;
- оволодіння сучасними ІКТ та ін.

Як зауважують А. Коломієць і Г. Черній, «жити в сучасному надзвичайно динамічному світі означає, що студенти повинні мати справу з широким, постійно зростаючим обсягом знань і бути залученими в постійний процес навчання. Така ситуація є особливо актуальною для туристської освіти, адже головною особливістю туризму є його безперервна мінливість і динамічність» [Коломієць 2013 : 264]. Дистанційне навчання полегшує доступ до інформації для всіх студентів, незважаючи на віддаленість місця їх проживання, а також сприяє розвитку самоосвіти. Таким чином,

гнучкість є однією з головних переваг дистанційного навчання.

Однак, окрім переваг, дистанційне навчання має і негативні сторони, серед яких варто виділити:

- відсутність очної комунікації між викладачем і студентом;
- відсутність у студентів навичок самоорганізації;
- недостатній розвиток практичних умінь і навичок студентів;
- технічні проблеми та ін.

Варто зауважити, що важливим аспектом підготовки фахівців сфери туризму є формування комунікативних умінь. Під час дистанційного навчання можливість викласти свої знання в усній формі відсутня. Це зменшує ефективність формування комунікативних навичок у майбутніх фахівців сфери туризму. Вважаємо, що традиційне навчання має більші можливості для формування навичок спілкування, ніж дистанційне, оскільки студенти навчаються взаємодії під час спілкування в системах «студент – викладач» і «студент – студент».

За кордоном дистанційне навчання поширене уже тривалий період часу. На нашу думку, вітчизняна система дистанційного навчання поки не досягла того рівня, який би наближався до світового. Серед основних причин виділяємо:

- відсутність повноцінних електронних підручників, які дозволяють вчитися студентам самостійно;
- не достатній рівень інформаційно-комунікаційної компетентності викладачів;
- недостатній рівень організації системи зворотного зв'язку між студентами і викладачами та ін.

На нашу думку, однією з головних умов ефективності процесу підготовки фахівців сфери туризму є раціональне поєднання традиційного та дистанційного навчання.

Висновки. Сьогодні дистанційне навчання не достатньо швидко впроваджується в освітній процес ЗВО, зокрема тих, які здійснюють підготовку фахівців сфери туризму. Ефективному впровадженню дистанційного навчання у ЗВО України сприятиме вивчення і використання успішного досвіду зарубіжних країн.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вишнівський В. В. Організація дистанційного навчання. Створення електронних навчальних курсів та електронних тестів : навчальний посібник. Київ : ДУТ, 2014. 140 с.
2. Грищенко І. М. Освіта та професійна підготовка фахівців у світлі євроінтеграційних процесів. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 7 (109). С. 56–61.
3. Долинський Є. В. Дистанційне навчання – одна з прогресивних форм підготовки фахівців. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*. Вип. 42. 2010. С. 202–207.
4. Коломієць А. М., Черній Г. В. Електронне навчання як засіб підвищення якості підготовки фахівців сфери туризму. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*. 2013. № 8. С. 263–267.
5. Кононець Н. В. Дидактичні основи ресурсно-орієнтованого навчання дисциплін комп'ютерного циклу студентів аграрних коледжів : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.09. Полтава, 2016. 473 с.
6. Корбут О. Г. Дистанційне навчання: моделі, технології, перспективи. *Матеріали науково-практичної конференції «Новітні освітні технології» (КПІ, м. Київ)*. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1123>.
7. Липчанський В. О., Шведчикова Т. В. Використання хмарних технологій та соціального сервісу Wiki у навчальному процесі. *Наукові записки КНТУ*. 2015. Вип. 17. С. 123–130.
8. Про затвердження Положення про дистанційне навчання : Наказ МОН України від 25 квітня 2013 р. № 466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>.
9. Скібіцький О. М., Липчанський В. О. Дистанційна освіта фахівців туристичного і готельно-ресторанного бізнесу. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2020. Вип. 5 (38). С. 246–256.
10. Чепелевська М. М. Використання засобів дистанційного навчання для підготовки фахівців. *Молодий вчений*. 2020. № 12 (88). С. 78–83.

REFERENCES

1. Vyshnivskiy V. V. (2014) Orhanizatsiia dystantsiinoho navchannia. Stvorennia elektronnykh navchalnykh kursiv ta elektronnykh testiv [Organization of distance learning. Creation of electronic training courses and electronic tests]. Kyiv : DUT. (in Ukrainian).
2. Hryshchenko I. M. (2010). Osvita ta profesiina pidhotovka fakhivtsiv u svitli yevrointehratsiinykh protsesiv [Education and professional training of specialists the light of eurointegration processes]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no 7 (109), pp. 56–61.
3. Dolynskiy Ye. V. (2010). Dystantsiine navchannia – odna z prohresyvykh form pidhotovky fakhivtsiv [Distance learning – one of the progressive forms of training]. *Teoretychni pytannia kultury, osvity ta vykhovannia : Zbirnyk naukovykh prats*, vol. 42, pp. 202–207.
4. Kolomiiets A. M., Chernii H. V. (2013). Elektronne navchannia yak zasib pidvyshchennia yakosti pidhotovky fakhivtsiv sfery turyzmu [E-learning as a means of improving the quality of specialist training in tourism]. *Visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu bezpeky zhyttiediialnosti*, no 8, pp. 263–267.
5. Kononets N. V. (2016). Dydaktychni osnovy resursno-oriientovanoho navchannia dystsyplin kompiuternoho tsykladu studentiv ahrarnykh koledzhiv [Didactic bases of resource-oriented teaching of computer cycle disciplines of students of agrarian colleges], Poltava, 473 p.
6. Korbut O. H. Dystantsiine navchannia: modeli, tekhnolohii, perspektyvy [Distance learning: models, technologies, prospects]. *Materialy nauково-praktychnoi konferentsii “Novitni osvitni tekhnolohii”*, Kyiv. Retrieved from: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1123>.
7. Lypchanskyi V. O., Shvedchikova T. V. (2015). Vykorystannia khmarnykh tekhnolohii ta sotsialnoho servisu Wiki u navchalnomu protsesi [Use of cloud technologies and social service WIKI in the educational process]. *Naukovi zapysky KNTU*, vol. 17, pp. 123–130.
8. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro dystantsiine navchannia : Nakaz MON Ukrainy vid 25.04.2013 no 466.
9. Skibitskyi O. M., Lypchanskyi V. O. (2020). Dystantsiina osvita fakhivtsiv turystychnoho i hotelno-restorannoho biznesu [Distance Education of Specialists in Tourist and Hotel & Restaurant Business]. *Tsentralkoukrainskyi naukovyi visnyk. Ekonomichni nauky*, vol. 5 (38), pp. 246–256.
10. Chepelevska M. M. (2020). Vykorystannia zasobiv dystantsiinoho navchannia dlia pidhotovky fakhivtsiv [Use of distance learning tools for the training of specialists]. *Molodyi vchenyi*, no 12 (88), pp. 78–83.

T. V. ZUBEKHINA

*Ph.D. in Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Economics and Tourism,
Academy of Recreational Technologies and Law,
Lutsk, Ukraine
E-mail: tatius88@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-9929-4405>*

V. K. TERLETSKY

*Ph.D. in Biological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Tourism of Economics and Tourism,
Academy of Recreational Technologies and Law,
Lutsk, Ukraine
E-mail: flipter@rambler.ru
<https://orcid.org/0000-0002-4585-6617>*

N. V. OLHOVA-MARCHUK

*Ph.D. in Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Tourism of Economics and Tourism,
Academy of Recreational Technologies and Law,
Lutsk, Ukraine
E-mail: sirius_2010@inbox.ru
<https://orcid.org/0000-0001-7656-6666>*

V. V. KUSHNIR

*Senior Lecturer at the Department of Tourism of Economics and Tourism,
Academy of Recreational Technologies and Law,
Lutsk, Ukraine
E-mail: kushavv@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-1425-1025>*

TRAINING OF FUTURE TOURISM SPECIALISTS BY DISTANCE LEARNING

The article reveals the features of training future specialists in the field of tourism employing remote learning. It was established that remote learning is one of the most critical areas of the Ukrainian education system renewal today. Proved the necessity of using remote learning in higher education institutions (HEI) in current conditions.

Established that remote learning is a promising form of training for future professionals in the field of tourism. It was determined that remote learning is a purposeful interaction process between teacher and student, which is carried out at a distance. Information and communication technologies (ICT) are the leading methods of remote learning. They form the professional knowledge, skills, and abilities of future tourism professionals.

The most common means of distance learning were identified: electronic textbook; electronic directory; computer models, simulators, and constructors; electronic board; computer training programs; computer testing systems, etc.

Highlighted the forms of classes organization, which are most often used in training future specialists in the field of tourism employing remote learning, in particular: chat classes, web classes, video conferences.

The most popular distance learning systems used in HEI were identified. The remote learning platform Moodle was found the most successful among such. Characterized the main advantages and disadvantages of remote learning in training tourism professionals in current conditions.

It was concluded that remote learning is not being implemented quickly enough in the educational process of the HEI today, in particular those who train specialists in the field of tourism.

The main reasons for inhibition of this process were analyzed. It was established that the Ukrainian HEIs should learn and use the successful global experience of using remote learning, which has several advantages over traditional.

Key words: remote learning, tourism, training of specialists, institution of higher education, information and communication technologies.